

Så sköter du Roslagskomposten

Om latrin

Enligt Nationalencyklopedin producerar en person mellan 75 till 250 ml avföring och 1 till 2 liter urin per dygn. Räkna för enkelhets skull med 0,5 liter fast material (avföring och toalettpapper) och 1,5 liter urin om du vill uppskatta hur fort du fyller en latrintunna eller en urinbehållare. Om du har för vana att skölja urinskålen på en urinsortande toalett eller torrdassinsats kan urinmängden behöva ökas till förslagsvis 2 liter per person och dygn.

Den sammanlagda latrinmängden på ett fritidshus brukar ofta inte bli mer än ett par hundra liter. En indikation på detta är att ett vanligt kommunalt latrinabonnemang ett fritidsboende ofta brukar vara ca 200 liter om året.

Latrin innehåller mycket näring, bl a fosfor och kväve. Rätt hanterad utgör den därför en tillgång i trädgården. Fel hanterad kan den utgöra en miljörisk. Se mer om detta nedan. Det mesta av näringen finns i urinen och en mindre del i avföringen. För kvävet del finns ca 90 % i urinen och bara 10 % i avföringen. För avföringen är procenttalen 70 respektive 30.

Avföringen kan också innehålla smittsamma organismer. Därför är det viktigt att en latrinkompost är så konstruerad att den eventuella smittan inte sprids. Den ska t ex ha en tät botten. Urinen är i princip steril om den inte blandas med avföring.

Innan du startar

Om du inte redan har gjort det bör du kontrollera kommunens bestämmelser om latrinkompostering och ansöka om tillstånd att latrinkompostera. Bestämmelserna och ansökningsblanketter finns ofta på kommunens hemsida. Du kan också kontakta miljö- och hälsoskyddsförvaltningen. Bestämmelserna kan variera från kommun till kommun men brukar ofta se ut på följande sätt:

Behållaren ska ha en tät botten så att eventuelle smittsamma organismer inte ska kunna nå grundvattnet.

Efter den sista påfyllningen ska materialet ligga i behållaren viss tid, vanligen sex månader ibland med tillägget under frostfri tid, innan det får tas ut. Avsikten är att de eventuella smittsamma organismerna ska ha hunnit dö. En konsekvens av det här kravet är att en anläggning för latrinkompostering i regel ska bestå av två delar.

Kompostbehållarna ska ha en viss volym, för fritidshus i regel 350 liter i varje behållare om det bara är latrin som ska komposteras och 500 liter om även matavfallet ska komposteras. Vid permanentboende krävs i regel dubbla volymerna. En Roslagskompost rymmer 500 liter och är alltså dimensionerad för både latrin och matavfall.

Om även matavfall ska komposteras krävs ibland att komposten är isolerad. Vid fritidsboende gäller i regel undantag från den bestämmelsen.

Med Roslagskomposten får du en latrinkompost som uppfyller kommunernas krav och som samtidigt är lättarbetat tack vare det stora skjutbara locket. Locket konstruktion gör också att det inte släpper in något regn eller smältvatten och inte heller kan blåsa av. Det är inte heller någon risk att den släpper in råttor eller möss.

Du bör också överväga att skaffa en urinsorterande insats till utedasset eller en urinsorterande toalett inomhus. Du kommer att finna att det inte bara blir mycket lättare att komposteras. Det blir också mycket trevligare på dasset/toaletten, mindre risk för lukt och en lättare latrintunna att hantera.

Placering av komposten

Om du kan välja mellan en skuggig och en solig plats att placera komposten på bör du i första hand välja den skuggiga. Se till att där finns plats för två behållare och utrymme att arbeta med komposterna. Det kan t ex vara bra att ha utrymme för en skottkärra när du ska tömma komposten.

Jämna till kompostplatsen så att den är så plan som möjligt. Roslagskomposten kan gärna grävas ner lite grann till en arbetshöjd som du tycker är lagom.

Tillbehör

För att förenkla och göra hanteringen av latrintunnan trevligare kan du gärna använda komposterbara insatssäckar i tunnan. Vid latrinkomposten bör du först hälla ut innehållet i säcken och därefter lägga den i komposten. Om du lägger ner säcken med sitt innehåll i säcken eller bara hackar hål på den kommer nedbrytningen av kompostmaterialet att ta mycket längre tid än det annars skulle ha gjort.

Skaffa strömaterial innan du börjar använda komposten. Du kommer att behöva använda det för att få bra funktion på kompostprocessen. Strömaterial kan vara sågspån (finns ofta att få tag i som

värmepellets), kutterspån, halvförmultnad lövkompost, rivet tidningspapper, torvmull eller annat liknande material som du kan hitta på.

Om kompostprocessen

I din Roslagskompost kommer bakterier och mikroskopiska svampar att bryta ner kompostmaterial till sina beståndsdelar bl a koldioxid, vatten och näringsämnen. Koldioxiden är en gas som försvinner till luften. Den märker du inget av. Vattnet kommer till en del att avdunsta och till en del att sjunka ner mot botten på komposten och måste hanteras. Näringen finns i huvudsak kvar i den kompostmull som du skördar. Det mest lättnedbrytbara materialet bryts ner först. Det allra mest svårnedbrytbara finns kvar och utgör basen i kompostmullen. Mullen kan du använda som ett utmärkt jordförbättrings- och näringsmedel.

För att du ska få rätt typ av mikroorganismer att trivas, arbeta bra och inte ge dig några problem krävs att det finns

tillräckligt med syre i kompostmassan så att mikroorganismerna kan andas. Utan syre kommer fel typ av organismer att ta över, nedbrytningen kommer att gå långsammare och du löper risk att det blir dålig lukt, flugor mm.

lagom med vatten i massan. Är den för torr konserverar du. Är den för fuktig, så att den verkar blöt och kladdig, kommer det inte in tillräckligt med luft i den.

balans mellan näringsfattigt och näringsrikt material. Är det för lite näring i massan kommer nerbrytningen att gå långsamt. Är det för mycket näring finns det risk för förlust av näring, som du egentligen vill ha kvar i mullen.

Om hur du sköter komposten

Som du redan sett är det stor skillnad på hur materialet i latrintunnan ser ut beroende på om det kommer från ett dass/en toalett med eller utan urinseparation. Det gör i sin tur att det blir stor skillnad på hur du ska sköta komposten.

Utan urinseparation är innehållet i tunnan mycket blött och näringsrikt, ofta mer urin än fast material. För att du ska få rätt förutsättningar för kompostprocessen måste innehållet i tunnan därför kompletteras med ett torrt näringsfattigt material. Gör så här:

Börja med att lägga ett lager av förslagsvis torvmull, i botten på komposten. Har du inte tillgång till torvmull kan du också använda värmepellets. De andra typerna av strömaterial har inte samma uppsugande förmåga. Torvmullen eller pelletsens ska inte blandas in i kompostmaterialet. Den ska ligga kvar där för att ta hand om urin och det vatten som producerats under nerbrytningen, så att inte vätskan når upp i kompostmassan. Lagret av torvmull/pellets bör vara 20-30 cm tjockt. Med tiden lär du dig om du kan minska på mängden eller om du behöver öka den. Vill du t ex fortsätta att använda samma kompostbehållare två eller fler år innan du börjar använda den andra behållaren kan du behöva öka mängden. Torvmullen kan vara av enklaste slag, naturell utan tillsatser av kalk eller näring.

Komplettera innehållet i latrintunnan med strömaterial, så du får den luftiga, lagom fuktiga och lagom näringsrika massa som gör att rätt typ av mikroorganismer trivs där. Använd gärna en grep för att blanda in strömaterialet lite lätt.

Under viloperioden, när du fyller den andra komposten, kan kompostmassan torka. Då avstannar kompostprocessen. Därför kan du med fördel någon gång ta fram grepen och kontrollera hur kompostmassan ser ut. Börjar den torka kan du gärna vattna den.

Med urinseparation är innehållet i tunnan i regel torrt och fattigt på näring, framförallt på kväve. För att du ska få rätt förutsättningar för kompostprocessen måste innehållet i tunnan därför kompletteras med vätska och näring: Gör så här:

Börja även här med att lägga ett lager av torvmull, eller pellets i botten på komposten. Här behöver du inte lägga i lika mycket sugande material som behövs i det fall då ingen urinseparation skett. Det räcker med 10-15 cm torvmull/pellets.

Komplettera innehållet i latrintunnan med ditt matavfall. När det bryts ner alstrar det den vätska och näring som behövs för att bryta ner innehållet i latrintunnan. Du kan också använda andra källor till vätska och näring t ex en del av urinen, färskt gräsklipp eller växtnäring och vatten. Använd även här gärna en grep för att blanda materialet.

Under viloperioden hanterar du komposten på samma sätt som beskrevs ovan.

Om hantering av urinen

Det bästa och mest miljövänliga sättet, av alla sätt att lösa latrinhanteringen på, är att kompostera avföringen och toalettpappret och att använda urinen som växtnäring i trädgården. Ett annat snabbt och luktfritt sätt att använda urinen på är att sätt fart på en torr och näringsfattig lövkompost. Det förutsätter naturligtvis att den har en rimlig storlek i förhållande till mängden urin. För säkerhets skull bör du kontrollera med kommunen om det finns några restriktioner mot att göda med urin i trädgården. Vissa kommuner kan t ex kräva att trädgården har viss yta för att det ska vara tillåtet.

Att leda ner urinen till en stenkista eller infiltrationsanläggning kan innebära en större miljörisk eftersom bara en del av näringen binds nere i marken medan resten följer med grundvattnet. Finns det då ett ytvatten i närheten kan näringen i urinen bidra till övergödning av detta. Innan du leder ner urinen i marken bör du kontrollera med kommunen att det är tillåtet på din tomt.

Om mask i komposten

Kompostmask är inte nödvändig för kompostprocessen, men kan ändå användas för att förbättra funktionen i kompostbehållaren. Masken stimulerar processen och bearbetar kompostmassan.

Masken bör inte utsättas för högre temperatur än 30°C. Den klarar inte heller av att frysa in. Temperaturen i komposten bör därför åtminstone någonstans ligga mellan 0 och 30 °C. Om masken ska kunna överleva vintern bör komposten tilläggisolerats, t ex genom att den fylls med och om möjligt täcks med löv. Kompostmassan bör också ha lämplig fuktighet så att den inte torkas ut eller dränks.